

prima zi din an.

Este bine ca în ziua de Anul Nou să-ți intre în casă prima dată băiat, să ai noroc tot anul. Dacă îți intră fată, aduce nenoroc și sărăcie.

Alți copii, mai mici, umblă cu sorcova.

Aceștia primesc în dar numai bani..

În dimineața de Anul Nou este bine să te speli cu apă în care se pune un bănuț de aur sau de argint, pentru a avea bani tot anul.

Oamenii se salută cu "An Nou fericit".

Între Anul Nou și Bobotează se umblă cu crucea. Alaiul bisericesc este format din preot, cantor și făt, uneori și un curator. Alaiul este precedat de un grup de copii, îmbrăcați în alb, scuturând o curea pe care erau legați mai mulți clopoței. De la o casă la alta strigau "Tiralexă, Doamne". Unul dintre copii ducea o lumânare pe care o aprindea când intra în casă și o dădea gazdei.

Alaiul bisericesc intra în curte cântând

"În Iordan botezându-te Tu, Doamne,

Închinarea Treimii s-a arătat".

La ieșire, copiii strigau:

Tiralexă, Doamne,

Grâu de primăvară

Și-n pod și-n cămară

Și pe prismă-afară.

Astfel se încheie sărbătorile de iarnă în Cicârlău, situat pe valea Someșului.

Colecția SAMOILĂ NODIȘ

Obiceiuri de Crăciun din Cupșeni

(din CAIETELE MONOGRAFICE ale satului Cupșeni)

În ajunul nașterii Domnului nostru Iisus Christos, Crăciunul, era în mari pregătiri tot satul. Copiii, seara, mergeau la colindat, cu mare bucurie, după ce s-au pregătit în tot Postul Crăciunului să știe colinda. Ei se îmbrăcau mai gros, cu haine de lână: cioareci albi cu dungă neagră, sumane negre sau gri, iar în picioare cu obiele albe de lână și opinci de cauciuc, sau, mai demult, din piele de porc cu părul în sus, făcute în casă; sub sumane purtau cămașă albă din pânză de in și cânepă, peste ea un cojoc sau pieptar; pe cap poartă căciuli albe sau negre. Femeile poartă cămașă, de in sau cânepă, brodată, pieptar înfundat (închis), suman negru sau căput, poale tot din pânză de in sau cânepă, rochii colorate sau zadii, iar pe cap năframă înflorată.

Pe la ora 6-7 seara încep colindatul copiii mici, de 6-12 ani. Ei colindau la fereastră, întrebând mai întâi gazda: "Slobodu-i de colindat?", gazda răspunzând "Slobod". După ce colindă, urează gazdei:

Să fii, gazdă, vesăloasă

Ca și colinda de frumoasă!

sau

Puică neagră-n vârful de scai

Cată, gazdă, cel fărtați

Că l-om be cu cine-om vre,

Tăt cu gazda di colé!

ori

Să-nchinăm pe sub podele

Să ne dăie gazda mere,

Să-nchinăm pe sub butuci

Să ne dăie gazda nuci!

Gazda răspunde: "Hadareți în casă!". Colindătorilor li se oferă nuci, mere, colaci etc., precum și băutură, numită "mied", făcută din miere și apă, sau zahăr ars, cu apă. Intrând în casă zic: "Bună sara lui Crăciun", gazda răspunde "Sara bună". Pe

Noi avem colaci de grâu -
li-s în sânge până-n brâu,
Noi avem mere și nuci -
li-s între săbdi și puști.
D'apoi tu, dalbă nevastă,
Ce te vesălești la masă?
Da' te trage mai la șpor
Și-ț pune capu-ntre pumni,
Strânge-ți pruncii p'ângă tine
C-amu n-au milă la nime
Că mila câtă-o avut
O vinit și iar s-o dus
Și s-o dus în neagra lume
Unde nu cunosc pe nime.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU, Oraș de Sus
De la Floare Rus, 72 ani, 1981

1364

Rămuț rămurat

Rămuț rămurat
Cu poame-ncărcat
Vântu l-o suflat,
Poamile-o pticat.
Boierii-și vineau
Poame să-și culeagă
Pe mânuri, prin sânuri,
Prin mânici de șinuri.
Luna-n drum le-o stat,
Frumos i-o-ntrebat:
- Ce v-ați căpătat?
- Ia, mere și pere
De la sfântu Soare
Cu mare rugare
În coate și-n gerunte
Pe cel vârful de munte.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU, Oraș de Sus
De la Marișca Tămășan, 66 ani, 1980

1365

Omule, da' ce grăiești

Omule, da' ce grăiești
Viță verde iadăra
Mult ai vre tu să trăiești.
Copacu-i cu rădăcină
Și-a lui vreme încă vine,
Uscă-i-se crengile,
Sacă-i rădăcinile,
D-apoi tu că ești de lut
Cum nu ti-i băga-n pământ
C-acolo nu-ț trebe 'mnică
Nici aur, nici argint
Numa suflet drept și sfânt.
Tu pe-ala de nu li-avé
Nici acolo nu-i ședé
Numa-n fundu iadului
Pe perina dracului.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU, Oraș de Sus
De la Marișca Tămășan, 66 ani, 1980

Când vine năcazu la om

Se ține jîrebde după el.

Colecția SIMONA și ALEXA GAVRIL BĂLE, Fișcuș, 2002.

1366

Pe marginea cerului

Pe marginea cerului.
În înaltul soarelui
Este-un brad mândru-nverzît
Cu stelute-mpodobit.
Sub el este Dumnezeu
Judecând pe servul Său:
- În rai Eu, când te-am adus,
Rege peste rai te-am pus,
Toți pomii tu i-ai primit,
Din unul ai fost oprit;
Din el, poame ai mâncat
Și-ai făcut mare păcat!
Pentru păcate, Adame,
Am primit piroane-n palme,
În palme și în călcâie -
Mila Domnului să fie.

Colectia CĂLIN VOLFART, Ferneziu
Colindată și de Florin Toma, 23 ani și
Dan Roman, 29 ani, 2002

1367

Taie-și mama tăieței

Taie-și mama tăieței
Că vin pețitorii mei
Tichi-tichi-ta
Ori îi taie, ori îi lasă
Că se duc la altă casă
Că numa doi ani or trece
Până-s de trizăcișizece.
Mă uitai înt-o fântână
Mă văzui fată bătrână,
Mă uitai în ceielaltă,
Mă văzui mai minunată.
Am on dinte și-o măse
Și-s legate-n lopățe;
Mă rugai lui Dumnezeu
Să-l aducă și p-al meu,
Hie hâd, hie holbat
Numa s-aivă clop în cap
Și păru pân clop să-i iasă
Numa să mă văd mireasă.

Colectia PETRICĂ SCĂUNAȘU, Orta de Sus
De la Maria Costinaș, 54 ani, 1981

1368

Colindă de Anul Nou

Iată că din nou, creștine,
An Nou fericit,
Întru mulți ani să trăiți!
Vin cu dragoste la tine
Ca de anul care vine
Să-ți doresc și să-ți spun bine.

Precum vezi și tu prea bine
Un an trece, altul vine
Și tot ce mai vezi sub soare
Toate-s, toate-s trecătoare.

vremuri, uneori era mare criză de făină și colacii se făceau foarte mici, ca roata unui fus, pe care copiii îl mâncau ca și niște prăjituri, deoarece în restul anului nu mâncau decât mălai și mămăligă.

Către orele 9-10 seara copiii se întorceau acasă, obosiți, iar acum începeau colindatul feciorii și fetele, de 14-20-21 de ani, feciorii între ei și fetele între ele; astăzi se formează și grupuri mixte.

Feciorii se grupau după cum participau, a doua zi după liturghie, la vergel. Erau cam 2-3 vergeluri, deci tot cam atâtea grupuri, care colindau în special numai la casele cu fete nemăritate. În perioada postului se adunau la o casă pentru repetiții, de unde și porneau la colindat. Ei mergeau să colinde și pe la casele fiecăruia, pe la rudele apropiate: frați, surori, unchi, mătuși, veri, vere, apoi prieteni, vecini. Nu uitau niciodată să-l colinde pe preot, părintele lor sufletesc, notabilitățile -profesori, primar, doctori etc. Grupul era de 2-5-10-15 colindători, uneori chiar mai mulți. Fetele care mergeau la vergel cu feciorii nu colindau cu feciorii, ci ele între ele. După miezul nopții începeau colindatul bărbații de 40-60 de ani și mai ales de pe Poderei, sau Dunga/Banda Podereiului. Se și spunea în sat "Colinda Podereiienilor". Podereiul - un platou pe deal în sus - era considerat cel mai bogat din sat, acolo păstrându-se mult mai bine obiceiurile. Era situat lângă biserica cu hramul Sf. Ilie Prooroc, construită la 1600; prin 1870 era biserica Protopopiatului Ortodox Cetatea de Piatră. Cei de pe creastă erau numiți "costari", cei din sus "susânari", cei din jos "josânari". Bărbații, ca și femeile, aveau în repertoriu colinde străvechi. Foarte de demult, cum spun oamenii, colinda podereiilor era "În grădina raiului". Ei aveau voci puternice, frumoase. Erau acompaniați la fluier sau clarinete, viori. Dintre clarinetiști amintesc pe tatăl meu, de 73 de ani, Teodor Nodiș de la Ana Victoriei, pe Petru Cureu de la Ionu-i Anii (azi decedat), Augustin Butcure a Anii Petri; fluierași erau Ludovic Pinteș a lui Ștefăc, Vasile Băbuț a lui Dumitru Niucă (decedat), Samoilă Cureu din Poderei (decedat), Victor Filip a lui Ionu Florichii din Vale, Teodor Cureu de la fântână (decedat), Ion Nodiș Găvrilă de la Ană (decedat), Timoftei Filip de la Samoila Ilenii zis "Miciurin" (decedat) și alții, toți din "banda Podereiului".

După ce terminau de colindat, erau poftiți în casă și erau serviți de către gazdă cu țuică de prune, verde (neîndulcită) cum zic cupșenarii, colaci, mere, nuci. Ei mai colindau și în casă, refrenul colindelor fiind "Viți verde iedera". Ei colindau din casă în casă la familiile lor. Terminau colindatul numai a doua zi, pe la amiază. Tot la începutul serii, mergeau la colindat și oamenii mascați, numiți "țigani", costumați ca și "moșii" din priveghiul morților: haine rele, masca dintr-o cârpă de in, erau mânjiți pe față și pe mâini cu funingine, iar pe spate poartă coș de nuiete pentru colaci, mere și nuci. Ei colindau cu voce schimbată, pe un ton pițigăiat, ori mai gros. În casă se bat, se hârjonesc, iar gazdele încearcă să-i dezbrace și să-i recunoască.

În sat se mai umblă cu steaua, câte trei băieți; de asemenea, cu capra - 3-4 copii - și cu "Irozii", care fac scena nașterii Domnului.

Către 4-5 dimineața, porneau la colindat bătrânii și bătrânele, refrenul fiind "Ziurel de ziuă", însoțiți de fluierași.

Dis de dimineață copiii mici, cu trăistuțe, umblă din casă în casă, mai ales pe la vecini și neamuri, "în ptez", rostind "Dimineața lui Crăciun", fiind considerat semn de belșug și sănătate. Mergeau numai băieții.

Acum, în zilele noastre, spunem, cu durere în suflet, că se colindă puțin, oamenii stau mai mult în casă, sunt comozi, iar portul l-au înlocuit cu haine de la oraș, nici nu mai știu colindele vechi ci le iau din cărți.

Mâncările tradiționale de Crăciun sunt: curechi cu carne sau umplut cu păsă de mălai, pancove din aluat dospit și gogoși, plăcintă coaptă în cuptor, cozonac cu nucă. Acum mai fac chiftelute, ciorbe, prăjituri cu creme. Copiii beau mied, cei mari horincă și vin, lichioruri, sucuri industriale, bere.

Ca preot, m-am străduit să țin la tradițiile noastre sfinte creștinești și românești, să lămuresc oamenii, să le explic și să condamnez, prin predicile mele, acele manifestări străine de neamul românesc, să opresc aceste influențe negative în lumea noastră debusolată moral și spiritual, influențe care vin dinspre oraș, oamenii neînțelegând că nu tot ce e nou este și bun, că nu orice tinichea este aur.

Chimilioare zburătoare,

Cu patru pticioare.

(Liliculi)